

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

16. november 2016*

Eelotsusetaotlus — Intellektuaal- ja tööstusomand — Direktiiv 2001/29/EÜ — Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused — Artiklid 2 ja 3 — Reprodutseerimise ja üldsusele edastamise õigused — Ulatus — „Kättesaamatud“ raamatud, mida ei ole avaldatud või mida enam ei avaldata — Liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt teostab kollektiivse esindamise organisatsioon kaubanduses kättesaamatute raamatute digitaalse kasutamise õigust — Autori nõusoleku õiguslik eeldus — Autorite tegelikku ja isiklikku teavitamist tagava süsteemi puudumine

Kohtuasjas C-301/15,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Conseil d'État' (Prantsusmaa kõrgeim halduskohus) 6. mai 2015. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 19. juunil 2015, menetluses

Marc Soulier,

Sara Doke

versus

Premier ministre,

Ministre de la Culture et de la Communication,

menetluses osalesid:

Société française des intérêts des auteurs de l'écrit (SOFIA),

Joëlle Wintrebert jt,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud M. Vilaras, J. Malenovský (ettekandja), M. Safjan ja D. Šváby,

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: ametnik V. Tourrès,

arvestades kirjalikus menetluses ja 11. mai 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- M. Soulier ja S. Doke, esindaja: advokaat F. Macrez,
- Société française des intérêts des auteurs de l'écrit (SOFIA), esindajad: advokaadid C. Caron ja C. Fouquet,
- Prantsusmaa valitsus, esindajad: D. Colas ja D. Segoin,
- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, D. Hadroušek ja S. Šindelková,
- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze, M. Hellmann ja D. Kuon,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* S. Fiorentino,
- Poola valitsus, esindajad: B. Majczyna, M. Drwięcki ja M. Nowak,
- Euroopa Komisjon, esindajad: J. Hottiaux, J. Samnadda ja T. Scharf,

olles 7. juuli 2016. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artiklite 2 ja 5 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, mille üks pool on Marc Soulier ja Sara Doke ja teine pool Premier ministre (peaminister) ja ministre de la Culture et de la Communication (kultuuri- ja kommunikatsiooniminister) ning mille ese on küsimus, kas on õiguspärane 27. veebruari 2013. aasta dekreet nr 2013-182, millega rakendatakse intellektuaalomandi seadustiku artiklid L. 134-1 – L. 134-9, ja reguleeritakse kättesaamatute 20. sajandi raamatute digitaalset kasutamist (décret n° 2013-182, portant application des articles L. 134-1 à L. 134-9 du code de la propriété intellectuelle et relatif à l'exploitation numérique des livres indisponibles du XXème siècle; *JORF*, 1.3.2013, lk 3835).

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

Berni konventsioon

- 3 Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni (Pariisi 24. juuli 1971. aasta redaktsioon) 28. septembril 1979 muudetud redaktsiooni (edaspidi „Berni konventsioon“) artikkel 2 näeb oma lõigetes 1 ja 6 muu hulgas ette:

„1. Väljend „kirjandus- ja kunstiteosed“ hõlmab igasuguseid tooteid kirjanduse, teaduse või kunsti valdkonnas, sõltumata selle väljendusviisist või -vormist, nagu näiteks raamatuid, [...].

[...]

6. Käesolevas artiklis nimetatud teoseid kaitstakse kõikides Liitu kuuluvates riikides. Seda kaitset teostatakse autori ja tema õigusjärglaste huvides.“

4 Berni konventsiooni artikli 3 lõigete 1 ja 3 kohaselt:

„1. Käesolevas konventsioonis ette nähtud kaitse kehtib:

a) Liitu kuuluva riigi kodanikeks olevatele autoritele, nende teoste osas, sõltumata sellest, kas teosed on avaldatud või mitte;

[...]

3. Väljend „avaldatud teosed“ tähendab teoseid, mis on avaldatud nende autorite nõusolekul, sõltumata koopiade valmistamise viisist, tingimusel et selliste koopiade kättesaadavus vastab üldsuse õigustatud nõudmistele, arvestades teose iseloomu. [...]

5 Selle konventsiooni artikkel 5 näeb muu hulgas selle lõigetes 1 ja 2 ette:

„1. Teose päritolumaast erinevates Liitu kuuluvates riikides on autoritel käesoleva konventsiooni kohaselt kaitstavate teoste osas õigused, mis nende riikide vastavad seadused annavad praegu või tulevikus oma kodanikele, samuti ka käesoleva konventsiooniga spetsiaalselt tagatud õigused.

2. Nende õiguste omamine ja teostamine ei sõltu ühestki formaalsusest; nende omamine ja teostamine ei sõltu kaitse olemasolust teose päritolumaal. Järelikult, kõrvuti käesoleva konventsiooni sätetega, reguleerivad kaitse ulatust, aga samuti vahendeid, mis kindlustavad autorile tema õiguste kaitse, eranditult need seadused, mis kehtivad selles riigis, kus kaitset nõutakse.“

6 Selle konventsiooni artikkel 9 näeb muu hulgas selle lõikes 1 ette:

„Käesoleva konventsiooni järgi kaitstavate kirjandus- ja kunstiteoste autoritele kuulub ainuõigus lubada nende teoste reprodutseerimist igal viisil ja igas vormis.“

7 Sama konventsiooni artikli 11*bis* lõige 1 näeb muu hulgas ette:

„Kirjandus- ja kunstiteoste autoritele kuulub ainuõigus lubada:

[...]

(2) teose ülekande edastamist üldsusele kaabli kaudu või kordusülekannet, kui edastamist teostab algsest organisatsioonist erinev organisatsioon;

[...]“

WIPO autoriõiguse leping

8 Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioon (WIPO) võttis 20. detsembril 1996 Genfis vastu WIPO autoriõiguse lepingu (edaspidi „WIPO autoriõiguse leping“), mis kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsusega 2000/278/EÜ (EÜT 2000, L 89, lk 6; ELT eriväljaanne 11/33, lk 208).

9 WIPO autoriõiguse lepingu artikli 1 „Suhe Berni konventsiooniga“ lõike 4 sõnastuse kohaselt:

„Lepinguosalised järgivad Berni konventsiooni liite artikleid 1–21.“

Liidu õigus

10 Direktiivi 2001/29 põhjendused 9, 15 ja 32 on sõnastatud järgmiselt:

„(9) Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste ühtlustamise aluseks peab olema kõrgetasemeline kaitse, sest nimetatud õigused on olulised intellektuaalse loomingu seisukohalt. Nende kaitse aitab tagada loovuse säilimise ja arengu autorite, esitajate, tootjate, tarbijate, kultuuri, tööstuse ja laiemal üldsuse huvides. Intellektuaalomand on seetõttu tunnustatud omandi lahutamatuks osaks.

[...]

(15) Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) egiidi all 1996. aasta detsembris peetud diplomaatiline konverents lõppes kahe uue lepingu, WIPO autoriõiguse lepingu ning WIPO esituse ja fonogrammide lepingu vastuvõtmisega, mis käsitlevad vastavalt autorite ning esitajate ja fonogrammitootjate kaitset. Nimetatud lepingud tugevdavad oluliselt autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste rahvusvahelist kaitset, muu hulgas nn digitaalse tegevuskava kaudu, ning parandavad ülemaailmse piraatlusevastase võitluse vahendeid. [Euroopa Liit] ja enamik liikmesriike on lepingutele juba alla kirjutanud ning [liit] ja liikmesriigid korraldavad lepingute ratifitseerimist. Ka käesoleva direktiivi eesmärk on täita mitmeid uusi rahvusvahelisi kohustusi.

[...]

(32) Käesoleva direktiiviga nähakse ette ammendav loetelu eranditest ja piirangutest reprodutseerimisõiguse ja üldsusele edastamise õigusega. Mõningaid erandeid kohaldatakse vajaduse korral üksnes reprodutseerimisõiguse suhtes. Nimetatud loetelus on asjakohaselt arvesse võetud ka liikmesriikide õigustavasid, püüdes samal ajal tagada siseturu toimimise. Liikmesriigid peaksid neid erandeid ja piiranguid kohaldama ühtsel viisil, hinnates neid uuesti tulevikus, kui vaadatakse läbi rakendusakte.“

11 Direktiivi 2001/29 artiklis 2 „Reprodutseerimisõigus“ on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsust või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

a) autoritel nende teoste osas;

[...]“

12 Selle direktiivi artikli 3 „Õigus teoseid üldsusele edastada ja muid objekte üldsusele kättesaadavaks teha“ lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.“

13 Selle direktiivi artikli 5 „Erandid ja piirangud“ lõigetes 2 ja 3 on muu hulgas sätestatud, et liikmesriigid võivad sama direktiivi artiklites 2 ja 3 sätestatud reprodutseerimisõiguse ja üldsusele edastamise õiguse puhul näha ette erinevaid erandeid ja piiranguid selles sättes loetletud juhtudel.

Prantsuse õigus

- 14 Prantsusmaa 1. märtsi 2012. aasta seadus nr 2012-287 kättesaamatute 20. sajandi raamatute digitaalse kasutamise kohta (loi n° 2012-287, relative à l'exploitation numérique des livres indisponibles du XXème siècle; *JORF*, 2.3.2012, lk 3986) lisas intellektuaalomandi seadustiku (code de la propriété intellectuelle) esimese osa I raamatu III jaotisse, mis käsitleb autoriõigusega seotud õiguste kasutamist, IV peatüki „Erisätted kättesaamatute raamatute digitaalse kasutamise kohta“, mis koosneb selle seadustiku artiklitest L. 134-1 – L. 134-9. Osa artikleid on hiljem kas muudetud või kehtetuks tunnistatud 20. veebruari 2015. aasta seadusega nr 2015-195, mis käsitleb erinevaid sätteid Euroopa Liidu õigusega kohandamiseks kirjandus- ja kunstiteoste omandi ning kultuuripärandi valdkondades (loi n°2015-195, portant diverses dispositions d'adaptation au droit de l'Union européenne dans les domaines de la propriété littéraire et artistique et du patrimoine culturel; *JORF*, 22.2.2015, lk 3294).
- 15 Intellektuaalomandi seadustiku artiklid L. 134-1 – L. 134-9 nende kahe seadusega ette nähtud redaktsioonis on sõnastatud järgmiselt:

„Artikkel L. 134-1

Käesoleva peatüki tähenduses kättesaamatu raamat on Prantsusmaal enne 1. jaanuari 2001 avaldatud raamat, mida kirjastajad enam kaubanduseesmärkidel ei levita ja mida ei ole praegu avaldatud trükitult või elektrooniliselt.

Artikkel L. 134-2

Luuakse avalik andmebaas, millele interneti teel üldsusele edastamise teenus annab vaba ja tasuta juurdepääsu ning kuhu on kantud kättesaamatud raamatud. Bibliothèque nationale de France (Prantsuse Rahvusraamatukogu) tagab selle rakendamise, uuendamise ja artiklites L. 134-4, L. 134-5 ja L. 134-6 ette nähtud kannete tegemise.

[...]

Artikkel L. 134-3

I. Kui raamat on artiklis L. 134-2 nimetatud andmebaasis olnud üle kuue kuu, teostab tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioon, mis on reguleeritud käesoleva osa III raamatu II jaotise kohaselt ja mis on saanud kultuuriministrilt vastava volituse, õigust lubada selle digitaalsel kujul reprodutseerimist ja esitamist.

Raamatu digitaalsel kujul reprodutseerimist ja esitamist lubatakse tasu eest, ainuõiguseta ja viieaastase pikendatava tähtajaga, välja arvatud artikli L. 134-5 kolmandas lõigus ette nähtud juhul.

II. Volitatud esindusorganisatsioonidel on kohtumenetlusõigus- ja teovõime nende hallatavate õiguste kaitsmiseks.

III. I osas ette nähtud volituse andmisel võetakse arvesse järgmisi tegureid:

[...]

2° autorite ja kirjastajate võrdne esindatus organisatsiooni liikmete seas ja juhtorganites;

[...]

- 5° saadud summade jagamiseeskirjad näevad ette saadud summade võrdse jagamise õiguste omajate vahel, olenemata sellest, kas nad on kirjastuslepingu osalised või mitte. Raamatu autori(te) saadud summa ei saa olla kirjastaja saadud summast väiksem;
- 6° tõendusvahendid, mida esindusorganisatsioon kavatab rakendada selleks, et tuvastada ja leida üles õiguste omajad saadud summade jagamiseks;

[...]

Artikkel L. 134-4

I. Kättesaamatu raamatu autor või kirjastaja, kellel on selle raamatu trükitud kujul reprodutseerimise õigus, võib esitada vastulause artikli L. 134-3 I osa esimeses lõigus nimetatud loa andmise õiguse kasutamisele tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsiooni poolt. Sellest vastulausest tuleb kirjalikult teatada artikli L. 134-2 esimeses lõigus nimetatud organisatsioonile hiljemalt kuus kuud pärast kõnealuse raamatu kandmist samas lõigus nimetatud andmebaasi.

[...]

Artikkel L. 134-5

Kui autor või kirjastaja ei ole artikli L. 134-4 I osas ette nähtud tähtaja möödudes vastulausest teatanud, pakub tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioon kättesaamatu raamatu digitaalsel kujul reprodutseerimise ja esitamise luba kirjastajale, kellel on selle raamatu trükitud kujul reprodutseerimise õigus.

[...]

Esimeses lõigus nimetatud kasutusloa annab tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioon ainuõigusena kümneaastase tähtajaga, mis on vaikumisi pikendatav.

[...]

Kui [...] esimeses lõigus nimetatud pakkumist vastu ei võeta [...], annab tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioon raamatu digitaalsel kujul reprodutseerimiseks ja esitamiseks loa artikli L. 134-3 I osa teises lõigus ette nähtud tingimustel.

[...]

Artikkel L. 134-6

Autor ja kirjastaja, kellel on kättesaamatu raamatu trükitud kujul reprodutseerimise õigus, võivad artiklis L. 134-3 nimetatud tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioonile igal ajal ühiselt teatada oma otsusest võtta temalt tagasi õigus lubada selle raamatu digitaalsel kujul reprodutseerimist ja esitamist.

Kättesaamatu raamatu autor võib igal ajal otsustada võtta artiklis L. 134-3 nimetatud tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioonilt tagasi õigus raamatu digitaalsel kujul reprodutseerimise ja esitamise lubamiseks, kui ta tõendab, et ta on selles artiklis L. 134-3 määratletud õiguste ainus omaja. Ta teatab sellest otsusest organisatsioonile.

[...]

Artikkel L. 134-7

Käesoleva peatüki kohaldamise eeskirjad, eelkõige artiklis L. 134-2 ette nähtud andmebaasile juurdepääsu eeskirjad, kogutud andmete laad ja vorming ning kõige sobivamad teatavaks tegemise meetmed õiguste omajate kõige parema teavitamise tagamiseks, tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioonide artiklis L. 134-3 ette nähtud volituse andmise ja tagasivõtmise tingimused, on täpsustatud Conseil d'État' (Prantsusmaa kõrgeim halduskohus) dekreediga.

Artikkel L. 134-9

Kättesaamatute raamatute kasutamise eest saadud summasid, mida ei saanud jagada, kuna nende summade saajaid ei suudetud tuvastada või üles leida enne artikli L. 321-1 viimases lõigus ette nähtud tähtaja möödumist, kasutavad artiklis L. 134-3 nimetatud volitatud esindusorganisatsioonid erandina artikli L. 321-9 kolme esimese lõigu sätetest loominguulise tegevuse toetamiseks, kirjutavate autorite koolitamistegevuseks ja lugemise edendamise tegevuseks, mida teostavad raamatukogud.

[...]"

- 16 Intellektuaalomandi seadustiku artiklite L. 134-1 – L. 134-9 kohaldamise eeskirju on vastavalt selle seadustiku artiklile L. 134-7 hiljem täpsustatud dekreediga nr 2013-182, millega lisati nimetatud seadustikku muu hulgas artikkel R. 134-11, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Artiklis L. 134-7 nimetatud teatavaks tegemise meetmed hõlmavad teabekampaaniat, mis viiakse läbi kulutuuriministri algatusel koostöös tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega esindusorganisatsioonide ning raamatusektori kutseorganisatsioonidega.

See kampaania hõlmab interneti teel üldsusele edastamise teenuse kasutamise korra tutvustamist, e-posti süsteemi, riiklikus ajakirjanduses reklaamtrükiste avaldamist ja teavet pakkuvatel veebilehtedel reklaamribade kuvamist.

Teabekampaania algab artikli R. 134-1 esimeses lõigus määratud kuupäeval ja kestab kuus kuud.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 17 Intellektuaalomandi seadustiku kohaselt on „kättesaamatu raamat“ Prantsusmaal enne 1. jaanuari 2001 avaldatud raamat, mida kaubanduslikel eesmärkidel enam ei levitata ega avaldata trükitult või elektrooniliselt. Nimetatud seadustiku artiklitega L. 134-1 – L.134-9 on kehtestatud kord, mille eesmärk on selliste raamatute uuesti kättesaadavaks tegemine nende digitaalsel kujul kaubanduslikku kasutamist korraldades. Dekreediga nr 2013-182 on täpsustatud nende sätete kohaldamise eeskirjad.
- 18 M. Soulier ja S. Doke, kes on kirjandusteoste autorid, esitasid 2. mail 2013 Conseil d'État' (Prantsusmaa kõrgeim halduskohus) kantseleis registreeritud kaebuse, millega nad palusid dekree di nr 2013-182 tühistada.
- 19 Oma nõudeid põhjendasid nad sellega, et intellektuaalomandi seadustiku artiklitega L. 134-1 – L. 134-9 on kehtestatud erand või piirang direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a ette nähtud teose reprodutseerimise ainuõigusele ja et see erand või piirang ei kuulu direktiivi artiklis 5 esitatud ammendavasse loetelusse.
- 20 Syndicat des écrivains de langue française (prantsuskeelsete kirjanike ametiühing, SELF), ühing Autour des auteurs ja 35 füüsilist isikut astusid hiljem põhikohtuasja menetlusse M. Soulier' ja S. Doke'i nõuete toetuseks.

- 21 Peaminister ning kultuuri- ja kommunikatsiooniminister palusid oma vastustes need nõuded rahuldamata jätta.
- 22 Hiljem astus menetlusse SOFIA, kes palus samuti need nõuded rahuldamata jätta. SOFIA tutvustab end kui autorite ja kirjastajate võrdse esindatusega organisatsiooni, kelle ülesanne on hallata kättesaamatute raamatute digitaalsel kujul reprodutseerimise ja esitamise õigusi, üldsusele laenutamise õigust ning kirjandusteoste isiklikuks tarbeks digitaalse reprodutseerimise tasu.
- 23 Pärast seda, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus oli tagasi lükanud kõik M. Soulier' ja S. Doke'i väited, mis põhinesid muudel õiguslikel alustel kui direktiivi 2001/29 artiklid 2 ja 5, alustas eelotsusetaotluse esitanud kohus nimetatud artiklitega seotud väidete läbivaatamist, võttes kohe seisukoha, et selle vaidlusküsimuse lahendamine sõltub nimetatud artiklitele antavast tõlgendusest.
- 24 Neist kaalutlustest lähtudes otsustas Conseil d'État (Prantsusmaa kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi 2001/29 [artiklitega 2 ja 5] on vastuolus, kui niisugused õigusnormid nagu need, [mis on kehtestatud intellektuaalomandi seadustiku artiklitega L. 134-1 – L. 134-9], annavad tasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega volitatud esindusorganisatsioonidele õiguse „kättesaamatute raamatute“ digitaalsel kujul reprodutseerimise ja esitamise lubade väljastamiseks, võimaldades samas nende raamatute autoritel või õiguste omajatel esitada selle õiguse teostamisele vastulause või see lõpetada tingimustel, mis on määratletud nendes õigusnormides?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

Sissejuhatavad märkused

- 25 Esiteks olgu märgitud, et vaidlust ei ole küsimuses, et põhikohtuasjas käsitletavat liikmesriigi õigusnormid ei puuduta üksnes õigust väljastada lubasid kättesaamatute raamatute digitaalsel kujul reprodutseerimiseks direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tähenduses, vaid ka raamatu digitaalsel kujul esitamise lubade väljastamise õigust, ja selles, et selline esitamine kujutab endast „üldsusele edastamist“ selle direktiivi artikli 3 lõike 1 tähenduses.
- 26 Teiseks ei kuulu kõnealused õigusnormid ühegi erandi ega piirangu kohaldamisalasse, mida liikmesriigid võivad direktiivi 2001/29 artikli 5 alusel selle direktiivi artikli 2 punktis a ja artikli 3 lõikes 1 sätestatud reprodutseerimise ja üldsusele edastamise õigusest teha või selle suhtes ette näha. Samas on selle direktiiviga lubatud erandite ja piirangute loetelu ammendav, nagu ilmneb nimetatud direktiivi põhjendusest 32.
- 27 Seetõttu ei tundu direktiivi 2001/29 artikkel 5 olevat põhikohtuasja lahendamisel asjakohane.
- 28 Neist kaalutlustest lähtudes tuleb tõdeda, et eelotsusetaotluse esitanud kohus palub oma küsimusega sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a ja artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus, kui liikmesriigi sellised õigusnormid, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, annavad autoritasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega volitatud esindusorganisatsioonile õiguse kättesaamatute raamatute digitaalsel kujul reprodutseerimise ja üldsusele edastamise lubade väljastamiseks, võimaldades samas nende raamatute autoritel või õiguste omajatel esitada selle õiguse teostamisele vastulause või see lõpetada tingimustel, mis on kindlaks määratud nendes õigusnormides.

Euroopa Kohtu vastus

- 29 Direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a ja artikli 3 lõikes 1 on vastavalt sätestatud, et liikmesriigid annavad autoritele ainuõiguse lubada või keelata nende teoste otseselt või kaudset reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis ning ainuõiguse lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele.
- 30 Selles osas olgu kõigepealt märgitud, et nende sätetega autoritele antud kaitset tuleb pidada laiaulatuslikuks (kohtuotsused, 16.7.2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punkt 43, ja 1.12.2011, Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, punkt 96).
- 31 Sellest tulenevalt tuleb seda kaitset mõista eelkõige nii, et see ei piira direktiivi 2001/29 artikli 2 punktiga a ja artikli 3 lõikega 1 tagatud õiguste omamist, vaid hõlmab ka nende õiguste kasutamist.
- 32 Selline tõlgendus on kooskõlas Berni konventsiooni artiklitega 1–21, mida liit peab järgima WIPO autoriõiguse lepingu, mille osaline liit on, artikli 1 lõike 4 alusel, ning mille täitmine on muu hulgas ka direktiivi 2001/29 eesmärk, nagu ilmneb selle põhjendusest 15. Nimelt nähtub selle konventsiooni artikli 5 lõikest 2, et sellega autoritele tagatud kaitse hõlmab konventsiooni artikli 9 lõikes 1 ja artikli 11*bis* lõikes 1 ette nähtud reprodutseerimise ja üldsusele edastamise õiguste – mis vastavad direktiiviga 2001/29 kaitstud õigustele – omamist ja kasutamist.
- 33 Seejärel on oluline rõhutada, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punktiga a ja artikli 3 lõikega 1 autoritele tagatud õigused on oma sisult ennetavad selles mõttes, et kõik kolmanda isiku tehtavad teose reprodutseerimise ja üldsusele edastamise toimingud vajavad selle autori eelnevat luba (vt seoses reprodutseerimise õigusega kohtuotsused, 16.7.2009, Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punktid 57 ja 74, ning 4.10.2011, Football Association Premier League jt, C-403/08 ja C-429/08, EU:C:2011:631, punkt 162, ja seoses üldsusele edastamise õigusega vt kohtuotsused, 15.3.2012, SCF Consorzio Fonografici, C-135/10, EU:C:2012:140, punkt 75, ja 13.2.2014, Svensson jt, C-466/12, EU:C:2014:76, punkt 15).
- 34 Sellest tuleneb, et kui direktiivi 2001/29 artiklis 5 ammendavalt ette nähtud eranditest ja piirangutest ei tulene teisiti, siis tuleb teose mis tahes kasutamist kolmanda isiku poolt ilma sellise eelneva nõusolekuta pidada selle teose autori õigusi kahjustavaks (vt selle kohta kohtuotsus, 27.3.2014, UPC Telekabel Wien, C-314/12, EU:C:2014:192, punktid 24 ja 25).
- 35 Direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a ja artikli 3 lõikes 1 ei ole sellegipoolest täpsustatud, mil viisil peab autori eelnev nõusolek olema väljendatud, mistõttu ei saa nimetatud sätteid tõlgendada nii, et need nõuavad, et selline nõusolek peab tingimata olema otseselt väljendatud. Pigem tuleb hoopis lähtuda sellest, et need sätted võimaldavad seda väljendada ka kaudselt.
- 36 Nimelt asus Euroopa Kohus kohtuasjas, milles talle esitati küsimus seoses mõistega „uus üldsus“, seisukohale, et juhul kui autor on andnud eelnevalt, selgesõnaliselt ja tingimusteta loa avaldada oma artikleid ajakirjandusväljaande veebisaidil, kasutamata samal ajal tehnilisi vahendeid, mis piiraksid tema teostele juurdepääsu teiste veebisaitide kaudu, siis võib lähtuda sellest, et see autor on lubanud neid teoseid edastada kõigile veebikasutajatele (vt selle kohta kohtuotsus, 13.2.2014, Svensson jt, C-466/12, EU:C:2014:76, punktid 25–28 ja 31).
- 37 Sellegipoolest eeldab autorite kõrgetasemelise kaitse eesmärk, millele on viidatud direktiivi 2001/29 põhjenduses 9, et tingimused, mille korral võib lähtuda vaikimisi nõusolekust, peavad olema rangelt määratletud, et ei kahjustataks autori eelneva nõusoleku põhimõtte enda ulatust.
- 38 Eelkõige tuleb iga autorit tegelikult teavitada tema teose tulevases kasutamisest kolmanda isiku poolt ja sellest, mil viisil ta saab seda soovi korral takistada.

- 39 Nimelt ei saa autor siis, kui teda sellisest tulevasest kasutamisest tegelikult eelnevalt ei teavitata, võtta selle kohta seisukohta ja seega seda vajaduse korral keelata, mistõttu jääb tema vaikimisi nõusoleku olemasolu puhtalt oletuslikuks.
- 40 Seega, kui puuduvad tagatised, mis garanteerivad autorite tegeliku teavitamise nende teoste kavandatavast kasutamisest ja selle keelamise võimalustest, siis on neil *de facto* võimatu võtta sellise kasutamise kohta mis tahes seisukohta.
- 41 Seoses põhikohtuasjas käsitletavate liikmesriigi õigusnormidega olgu märgitud, et nendega antakse volitatud esindusorganisatsioonile õigus väljastada kättesaamatute raamatute digitaalse kasutamise lubasid, võimaldades samas nende raamatute autoritel eelnevalt esitada selle suhtes vastulause kuue kuu jooksul alates kõnesolevate raamatute kandmisest selleks loodud andmebaasi.
- 42 Nende õigusnormidega kõigi asjaomaste raamatute õiguste omajate ja eelkõige autorite jaoks kehtestatud vaidlustamisõiguse rakendamine toob niisiis kaasa nende teoste kasutamise keelamise, samas kui asjaomase autori poolt määratud tähtaja jooksul vastulause esitamata jätmist võib direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a ja artikli 3 lõiget 1 silmas pidades hinnata kui sellise kasutamisega vaikimisi nõusolemist.
- 43 Eelotsusetaotlusest ei ilmne siiski, et kõnealused õigusnormid sisaldaksid süsteemi, mis tagab autorite tegeliku ja isikliku teavitamise. Seega ei ole välistatud, et mõni puudutatud autor ei saaks tegelikult isegi oma teoste kavandatavast kasutamisest teada, ja seega ei oleks neil võimalik võtta selle suhtes kas jaatavat või eitavat seisukohta. Neil kaalutlustel ei saa lihtsalt autori vastulause puudumist käsitada sellise kasutamisega vaikimisi nõustumisena.
- 44 See kehtib seda enam, et kõnealused õigusnormid käsitlevad raamatuid, mis on küll minevikus avaldatud ja mida on kaubanduslikel eesmärkidel levitatud, kuid nüüd enam mitte. Niisugused erilised asjaolud takistavad mõistlikult võttes eeldamast, et autoripoolse vastulause puudumisel on kõik selliste „unustatud“ raamatute autorid oma teoste „ülesäratamisega“ siiski nõus, silmas pidades nende kaubanduslikku kasutamist digitaalsel kujul.
- 45 Direktiiviga 2001/29 ei ole siiski vastolus, et selliste liikmesriigi õigusnormide eesmärk, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, on kättesaamatute raamatute digitaalne kasutamine tarbijate ja kogu ühiskonna kultuurilistes huvides. Sellegipoolest ei saa selle eesmärgi ja huvi järgimisega põhjendada nimetatud direktiiviga autoritele tagatud kaitsest sellise erandi tegemist, mida liidu õiguslooja ei ole ette näinud.
- 46 Lõpuks tuleb märkida, et sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, võimaldavad autoritel lõpetada nende teoste digitaalsel kujul kaubandusliku kasutamise, tegutsedes kokkuleppel nende teoste trükitud kujul kirjastajatega või üksi, kuid sellisel juhul siiski tingimusel, et nad tõendavad, et nende teoste õigused kuuluvad ainult neile.
- 47 Selles osas olgu kõigepealt meenutatud, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a ja artikli 3 lõikes 1 ette nähtud reprodutseerimise ja üldsusele edastamise õiguste eksklusiivsest olemusest tuleneb, et selle direktiiviga on ainult autorile antud algusest peale õigus oma teost kasutada (vt selle kohta kohtuotsus, 9.2.2012, Luksan, C-277/10, EU:C:2012:65, punkt 53).
- 48 Sellest tuleneb, et kuigi direktiiv 2001/29 ei keela liikmesriikidel anda ka sellistele kolmandatele isikutele nagu kirjastajad teatud õigusi või hüvitisi, võib see toimuda üksnes tingimusel, et need õigused ja hüvitised ei kahjusta õigusi, mis kõnealuse direktiiviga on antud ainult autoritele (vt selle kohta kohtuotsus 12.11.2015, Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, punktid 47–49).

- 49 Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et kui teose autor otsustab selliste õigusnormide rakendamise raames, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, keelata oma teose tulevane kasutamine digitaalsel kujul, siis peab seda õigust saama kasutada, ilma et see teatud juhtudel sõltuks muude isikute ühisest tahtest kui need, kellele see autor on eelnevalt lubanud oma teost digitaalselt kasutada, ja seega sellise kirjastaja nõusolekust, kellel on muidu üksnes kõnealuse teose trükitud kujul kasutamise õigused.
- 50 Teiseks tuleneb Berni konventsiooni artikli 5 lõikest 2, mis on liidule siduv käesoleva kohtuotsuse punktis 32 esitatud põhjustel, et selle konventsiooniga autoritele antud reprodutseerimise ja üldsusele edastamise õiguste – mis vastavad direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a ja artikli 3 lõikes 1 ette nähtud õigustele – omamine ja kasutamine ei või olla seotud ühegi vorminõudega.
- 51 Sellest tuleneb muu hulgas, et selliste õigusnormide raames, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, peab teose autor saama lõpetada selle, et kolmandad isikud teostavad neile selle teose suhtes kuuluvaid digitaalsel kujul kasutamise õigusi, ja keelata neil nii igasugune nimetatud kujul kasutamine tulevikus, ilma et see võiks teatud juhtudel olla eelnevalt seotud vorminõudega, mis seisneb tõendamises, et ka muudele isikutele ei kuulu nende teoste suhtes muid õigusi, nagu teose trükitud kujul kasutamise õigused.
- 52 Neist kaalutlustest lähtudes tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a ja artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus, kui liikmesriigi selliste õigusnormidega, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, antakse autoritasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega volitatud esindusorganisatsioonile õigus väljastada „kättesaamatute“ raamatute – see tähendab Prantsusmaal enne 1. jaanuari 2001 avaldatud raamatute, mida kaubanduslikel eesmärkidel enam ei levitata ega avaldata avaldatud trükitult või digitaalsel kujul – digitaalsel kujul reprodutseerimise ja üldsusele edastamise lubasid, võimaldades samas nende raamatute autoritel või õiguste omajatel esitada selle õiguse teostamisele vastulause või see lõpetada tingimustel, mis on kindlaks määratud nendes õigusnormides.

Kohtukulud

- 53 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 2 punkti a ja artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus, kui liikmesriigi selliste õigusnormidega, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, antakse autoritasude sissenõudmise ja jagamise ülesannetega volitatud esindusorganisatsioonile õigus väljastada „kättesaamatute“ raamatute – see tähendab Prantsusmaal enne 1. jaanuari 2001 avaldatud raamatute, mida kaubanduslikel eesmärkidel enam ei levitata ega avaldata trükitult või digitaalsel kujul – digitaalsel kujul reprodutseerimise ja üldsusele edastamise lubasid, võimaldades samas nende raamatute autoritel või õiguste omajatel esitada selle õiguse teostamisele vastulause või see lõpetada tingimustel, mis on kindlaks määratud nendes õigusnormides.

Allkirjad